

Κώστας Σημίτης: Ένας διανοούμενος πρωθυπουργός

Του ΣΠ. ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕ ΤΟ πληροφοριακό αυτό άρθρο θα προσπαθήσω να τοποθετήσω τον Κ. Σημίτη, το νέο πρωθυπουργό, σ' ένα ρεύμα πολιτικής σκέψης, θεωρητικών αναζητήσεων και κοινωνικών διερευνήσεων, που εμφανίστηκε στη δεκαετία του '60, μια αναγεννητική για τη χώρα μας περίοδο πριν από την στρατιωτική δικτατορία, καθώς έτειναν να ξεπεραστούν οι συνέπειες του Εμφυλίου Πολέμου. Οι προσπάθειες του εκδημοκρατισμού και της αποκατάστασης των ανθρωπίνων και των πολιτικών δικαιωμάτων, δεν βοηθούσαν μόνο στην εμφάνιση καινούργιων πολιτικών δυνάμεων, αλλά συνέτειναν και σ' ένα είδος πνευματικής αναγέννησης, πέρα από τις αγκυλώσεις και απαγορεύσεις που είχαν εισβάλει τόσο οι νικητές του Εμφυλίου Πολέμου, όσο και οι ηττημένοι, δηλαδή η ηγεσία του ΚΚΕ. Σ' αυτή την πνευματική αναγέννηση και την επιστημονική διερεύνηση των προβλημάτων της ελληνικής κοινωνίας, συνέτειναν από την πλευρά της κεντρο-αριστεράς το περιοδικό «**Νέα Οικονομία**» που είχε ιδρύσει ο **Άγγελος Αγγελόπουλος** (που ήταν και Πρόεδρος στην «**Εταιρία Προγραμματισμού**» και ο «**Όμιλος Αλέξανδρος Παπαναστασίου**»), και από την πλευρά της αριστεράς τα περιοδικά «**Επιθεώρηση Τέχνης**» (που αντιπετωπιζόταν, όμως, ως αιρετικό από την ηγεσία του ΚΚΕ) και «**Σύγχρονα θέματα**».

Στη συντακτική επιτροπή της «**Νέας Οικονομίας**» και στο Δ.Σ. της «**Εταιρίας Προγραμματισμού**» συμμετείχε μετά το 1965 και ο **Κώστας Σημίτης**, μαζί με μια ομάδα νέων (την εποχή εκείνη επιστημόνων, που βρεθήκαμε ως μεταπτυχιακοί φοιτητές στο Λονδίνο κατά την περίοδο 1961-1964, και όπου ιδρύσαμε, άτυπα στην αρχή, τον «**Όμιλο Αλέξ. Παπαναστασίου**» για τη μελέτη των προβλημάτων της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας. Επιλέχτηκε (μετά από δική μου πρόταση) το όνομα του Α. Παπαναστασίου, γιατί το θεωρούσαμε σημαντικό και σημαδιακό: ο Παπαναστασίου ήταν επιστήμονας που πέρασε στην πολιτική με όραμα το δημοκρατικό σοσιαλισμό, δεν έγινε πολιτικάντης, δεν τον διέφθειρε η εξουσία, και κυρίως, δεν έκανε συμβιβασμούς για να μείνει στην εξουσία. Αυτά ακριβώς θέλαμε να εκφράσουμε κι εμείς τότε, και να συμβάλουμε στην ανανέωση του πολιτικού λόγου. Στην ομάδα του Λονδίνου μετείχαν ο **Σ. Καραγιώργας**, ο **Β. Φίλιας**, ο **Κ. Σημίτης**, ο **Γ. Κριμπάς**, ο **Ν. Μουζέλης**, ο **Γ. Γιαννόπουλος**, ο **Ν. Γκαργκάνας**, ο **Π. Θωμόπουλος**, ο **Κ. Δρακάτος**, **Α. Κεφαλάς** κι εγώ.

ΜΕΤΑ την αποστασία του 1965 ο «**Όμιλος Αλέξ. Παπαναστασίου**» πήρε τη νομική μορφή του σωματείου, με πρόεδρο τον **Β. Φίλια**, αντιπρόεδρο τον **Σ. Καραγιώργα**, γενικό γραμματέα τον **Κ. Σημίτη**, και μέλη του Δ.Σ. τον **Α. Στάγκο**, **Γ. Νοταρά** κι εμένα. Οι συγκεντρώσεις γίνονταν στο οικογενειακό διαμέρισμα του Κ. Σημίτη, ένα σχετικά μεγάλο κι άνετο διαμέρισμα στην οδό Ακαδημίας 35, και συζητούσαμε οργανωμένα, με βάση ένα ερευνητικό πρόγραμμα και με κανονικές εισηγήσεις. Μετά τη δημοσίευση της Διακήρυξής μας, δημοσιεύσαμε δύο μικρά βιβλία: το ένα για τις «**Κοινωνικο-πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα**» και το άλλο για «**Μια ελληνική εξωτερική πολιτική**».

Ένα τρίτο βιβλίο, για την οικονομική πολιτική που θα έπρεπε να ακολουθήσει η δημοκρατική κυβέρνηση, που θα προέκυπτε από τις εκλογές του 1967, βρισκόταν στο τυπογραφείο όταν έγινε το στρατιωτικό πραξικόπημα της 21ης Απριλίου '67. Τα μέλη του

Όμιλου ήταν επιστήμονες και διανοούμενοι με αριστερή ιδεολογία και σοσιαλιστικά οράματα, αλλά ριζικά αντίθετα με τον κομμουνισμό, λόγω της πίστης τους στη δημοκρατία. Γι' αυτό και θελήσαμε να έχουμε την αυτονομία μας απέναντι στην ΕΔΑ, που τη δυνάστευε η εξόριστη ηγεσία του ΚΚΕ, αλλά που συγκέντρωνε κι αυτή αξιολογικές δυνάμεις κι αγωνιζόταν τότε για τη δημοκρατική ομαλότητα: παρά τις ιδεολογικές μας διαφορές και την κριτική στάση απέναντί της, είχαμε καλές σχέσεις μαζί της. Για άλλους λόγους ήταν κριτική η στάση μας απέναντι στην Ένωση Κέντρου, παρ' όλο που συμμετείχαμε στις κινητοποιήσεις εναντίον της αποστασίας. Στενότερες ήταν οι σχέσεις μας με τον **Α. Παπανδρέου**, ηγέτη τότε της Κεντρο-αριστεράς, που ήταν και ομίλητής στην πρώτη δημόσια συνεννόηση του Όμιλου στο Ξενοδοχείο «**Αμπασαντέρ**». Παρά την τακτική επαφή μαζί του, τα πράγματα δεν ήταν πάντοτε ομαλά, ιδίως όταν επρόκειτο να υπερασπιστούμε την αυτονομία του Όμιλου. Ο **Α. Παπανδρέου** για να φέρει αντιπερισπασμό στον «**Όμιλο Αλέξ. Παπαναστασίου**» ίδρυσε (με κύριο όργανό του τον **Α. Λιβάνη**) τους «**Δημοκρατικούς Συνδέσμους**», όπου μάλιστα λίγο πριν από την επιβολή της στρατιωτικής δικτατορίας πρόβαλε την απαίτηση να εγγραφούμε όλοι. Ήταν χαρακτηριστικό ότι με τον **Α. Παπανδρέου** υπήρχε μεγάλη συμφωνία στο θεωρητικό επίπεδο, αλλά και σημαντικές διαφορές στο επίπεδο της πολιτικής πρακτικής: στην αντιπαράθεση αυτή βρίσκεται η ρίζα όλων των καποπινών μας αντιθέσεων όσον αφορά το λαϊκισμό και τις δημοκρατικές διαδικασίες.

ΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ της 21ης Απριλίου '67 μαζευθήκαμε πολλά μέλη του «**Όμιλου Α. Παπαναστασίου**» στο διαμέρισμα του Κ. Σημίτη στην αρχή της οδού Δεινοκράτους στη Δεξαμενή, κι αποφασίσαμε τη δημιουργία μιας ανεπίσημης οργανώσεως, όχι μόνον από μέλη του Όμιλου, αλλά και με άνοιγμα στους συνδικαλιστές (**Π. Ανδριτσάκης**, Πρόεδρος των Πτυχιούχων ΑΣΟΕΕ), στους φοιτητές (**Σ. Αγγελίδης** και στη συνέχεια **Ν. Κωνσταντόπουλος**) και στους λεγόμενους «**Μακεδόνες βουλευτές**» της Ενώσεως Κέντρου (**Κ. Λούλης** και στη συνέχεια **Γ. Μυλωνάς**). Αργότερα δόθηκε στην οργάνωση το όνομα «**Δημοκρατική Άμυνα**» (το όνομα, για την ακρίβεια, βρέθηκε καθώς περπατούσαμε ο **Β. Φίλιας**, ο **Π. Ανδριτσάκης** κι εγώ στην οδό Ιπποκράτους) και μπήκαν σ' αυτήν και ο **Φ. Βεγληρής**, ο **Σ. Πλασκοβίτης**, ο **Γ. Κάτσης**, ο **Γ. Κουβελάκης**, ο **Σ. Μερκούρης**, ο **Σ. Νέστωρ**, ο στρατηγός **Ιορδανίδης**, ο **Γ.Α. Μαγκάκης** και άλλοι. Τον Οκτώβριο 1967 συνελήφθησαν οι **Γ. Νοταράς**, **Χ. Πρωτοπαππάς** και **Κ. Σφοδύλης** και τον Ιούνιο 1968 ο **Β. Φίλιας**, που είχε μπει στην παρανομία. Στο μεταξύ η «**Δημοκρατική Άμυνα**» συνέχιζε τη δράση της όχι μόνο με προκηρύξεις, αλλά και με βόμβες: στη δραστηριότητα αυτή συμμετείχε με πολύ θάρρος και ο **Κ. Σημίτης**.

Όταν τον Αύγουστο του 1969 συνελήφθησαν ο **Σ. Καραγιώργας** (που είχε πάθει και τρομερό ατύχημα με το χειρισμό μιας βόμβας) και πολλά άλλα στελέχη της «**Δημοκρατικής Άμυνας**», ο **Κ. Σημίτης** έφυγε παράνομα στο εξωτερικό με πλαστό διαβατήριο. Μόλις έφτασε στο εξωτερικό εγκατέλειψε τη «**Δημοκρατική Άμυνα**» και προσχώρησε στο ΠΛΑΚ, που είχε ιδρύσει ο **Α. Παπανδρέου**, και όπου μετά την αποπομπή του **Γ. Γιαννόπουλου** έγινε υπεύθυνος για τη

Δυτική Ευρώπη. Η εγκατάλειψη της «**Δημοκρατικής Άμυνας**» από τον **Κ. Σημίτη** θεωρήθηκε από τα μέλη της ως προδοσία. Τα μέλη της «**Δημοκρατικής Άμυνας**» βλέποντας τις δημαγωγικές και τριτοκοσμικές διακηρύξεις του **Α. Παπανδρέου**, καθώς και την αντιδημοκρατική και αυταρχική τακτική του, πιστεύαμε ότι η ύπαρξη μιας αυτόνομης οργάνωσης, που θα μετατρεπόταν σε αυτόνομη πολιτική κίνηση, μετά την πτώση της στρατιωτικής δικτατορίας, ήταν ένα απαραίτητο αντίβαρο. Ο **Κ. Σημίτης** αντίθετα θεωρούσε ότι η στοίχησή μας υπό τον **Α. Παπανδρέου** ήταν απαραίτητη για την αποτελεσματικότητα της αντιδικτατορικής πάλης, αλλά και για τη δημιουργία ενός ισχυρού σοσιαλιστικού κινήματος. Ο **Κ. Σημίτης** διέβλεπε σωστά για το ποιος θ' αποκτούσε την εξουσία στην Ελλάδα, αλλά οι ιστορικές εξελίξεις στη δεκαετία του '80 δεν μπορεί να δικαιώσαν τις επιδιώξεις του - στο πολιτικό τουλάχιστον επίπεδο.

Η ΤΡΟΜΑΚΤΙΚΗ πρόκληση, την οποία ο **Κ. Σημίτης** ως πρωθυπουργός σήμερα αντιμετωπίζει είναι η εξής: για ν' αποδείξει ότι δεν είναι κι αυτός ένας καριερίστας πολιτικός με μόνο κίνητρο την προσωπική φιλοδοξία του, πρέπει να πραγματοποιήσει αυτά, που όπως ο ίδιος έλεγε, τον έκαναν να στοιχηθεί υπό τον **Α. Παπανδρέου**, και τα οποία δεν ταυτίζονται με την πασοκική πολιτική κουλτούρα, αλλά βρίσκονται, ως προς το πολιτικό ύφος και ήθος της εξουσίας, στη γραμμή της πολιτικής παράδοσης του **Αλέξανδρου Παπαναστασίου**, ορισμένων οραματιστών που προσχώρησαν στο ΕΑΜ (στους οποίους μαζί με τον **Α. Αγγελόπουλο** ανήκει κι ο πατέρας του, ο καθηγητής **Γ. Σημίτης**), του **Ν. Πλαστήρα**, του **Η. Ηλιού**, του «**Όμιλου Α. Παπαναστασίου**», της «**Δημοκρατικής Άμυνας**». Αυτή την πολιτική κουλτούρα, την πολιτική σκέψη και την πολιτική πρακτική πρέπει ν' αποκαταστήσει ο **Κ. Σημίτης**, έχοντας μέχρι τώρα αντιμετωπίσει με την υπομονή κι επιμονή του τη λαϊκιστική δημαγωγία του ΠΑΣΟΚ, την οποία στα γραφτά του καταδίκαιζε. Για ν' αντιμετωπίσει την πασοκική δηλωσσία, απορρίπτοντας το πασοκικό ύφος και ήθος της εξουσίας, για να γίνει ανανεωτής κι εκσυγχρονιστής, πρέπει να στηριχτεί στις ζωντανές επιστημονικές, πνευματικές και παραγωγικές δυνάμεις της κοινωνίας μας, σ' αυτούς που η κυρίαρχουσα αναξιοκρατία έσπρωχνε έξω από την πολιτική ζωή, και συνέτεινε στην αποδυνάμωση της «**κοινωνίας των πολιτών**».

Ο **Κ. Σημίτης** διαθέτει ευρύτατη παιδεία, μεθοδικότητα, οργανωτικότητα, κι είναι ο πρώτος διανοούμενος πρωθυπουργός μετά τον **Α. Παπαναστασίου** και τον **Π. Κανελλόπουλο** (ο **Κ. Καραμανλής** και ο **Α. Παπανδρέου** ήταν ισχυρές προσωπικότητες, αλλά δεν ήταν διανοούμενοι, και στο κόμμα του **Α. Παπανδρέου** κυριάρχησε έντονος αντι-διανοουμενισμός). Ο **Κ. Σημίτης** μπορεί και πρέπει να προκαλέσει τη σύγκλιση των πνευματικών δυνάμεων, που συμφωνούν μαζί του στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό, μακριά από εθνοκαπηλίες, στην αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος της χώρας, στο συνεχή εκσυγχρονισμό και εκδημοκρατισμό της πολιτείας, της οικονομίας, της κοινωνίας. Αλλιώς, θα έχει αποτύχει. Στο δύσκολο, όμως, έργο του θα έχει σίγουρα τη συμπαράσταση όλων των ζωντανών δυνάμεων αυτού του τόπου. □